

Socialnämnden

Remissvar Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans - Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet (SOU 2023:9).

Förslag till beslut

- Socialnämnden godkänner föreslaget yttrande till *Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans - Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet (SOU 2023:9)*
- Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Sammanfattning

Region Gotland är en av de kommuner som har blivit utsedda som remissinstans avseende betänkandet Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans - Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet (SOU 2023:9). Regeringens direktiv för utredningen om huvudmannaskap för personlig assistans är; att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för en insats av god kvalitet och som präglas av hög rättssäkerhet och möjligheter till uppföljning och kontroll.

Socialförvaltningen har berett ärendet och ställer sig övergripande positiv till de förslag som lämnas i betänkandet. Huvudförslaget kommer fram till att staten ska ha ett samlat huvudmannaskap för beslut om och finansiering av insatsen personlig assistans.

Förvaltningen anser att regeringens direktiv om långsiktighet och stabilitet bäst uppnås med ett samlat huvudmannaskap och finansiering hos staten. Det finns tydliga övergripande fördelar för såväl assistansanvändare som myndigheter med reformen. De kommentarer som följer vissa avsnitt i förvaltningens yttrande framhåller att Region Gotland anser att det är angeläget att förslagen tas vidare. Samtidigt visar ett par kommentarer att vissa förslag i utredningen rör områden som är komplexa. Region Gotlands svar belyser några frågor som behöver beaktas, bland annat frågor som rör planering i övergången till ett samlat statligt huvudmannaskap.

Socialnämnden föreslås godkänna föreslaget yttrande Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans - Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet SOU 2023:9.

Ärendebeskrivning

Insats personlig assistans enligt 9 § 2 LSS och assistansersättning enligt 51 kap. SFB

Målet med personlig assistans är att personer med omfattande funktionsnedsättningar ska kunna leva ett liv som andra, vara självständiga och delaktiga i samhället. Rätten till personlig assistans eller ekonomisk ersättning regleras i 9 § 2 LSS om behovet är under 20 timmar per vecka. Socialförsäkringsbalken (51 kap. SFB) reglerar assistansersättningen om behovet är mer än 20 timmar per vecka.

LSS 9 a § Med personlig assistans enligt 9 § 2 anses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Huvudmannaskapsutredningen, SOU 2023:9

Utredningen beskriver att nuläget med två huvudmän för insatsen personlig assistans, staten och kommunerna, innebär svårigheter för både assistansanvändare och kommuner. För den enskilde som har personlig assistans är det ansträngande att behöva ha kontakt med både Försäkringskassan och kommunen, två myndigheter ska utreda samma insats. I kommuner blir arbetet med myndighetsutövningen kring begäran om personlig assistans enligt LSS svårt. I många mindre kommuner inkommer begäran om personlig assistans relativt sällan vilket gör det svårt att upprätthålla handläggarnas kompetens när förutsättningarna ändras genom lagändringar och återkommande ändringar i rättspraxis.

Regeringens direktiv för utredningen om huvudmannaskap för personlig assistans är; att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för en insats av god kvalitet och som präglas av hög rättssäkerhet och möjligheter till uppföljning och kontroll.

Huvudmannaskapsutredningen har undersökt för- och nackdelar med olika alternativ. Utredningen visar att ett statligt huvudmannaskap är att föredra, både framför nuvarande ordning med delat huvudmannaskap mellan kommunerna och staten, och framför ett kommunalt huvudmannaskap.

Ett samlat huvudmannaskap minskar det administrativa arbetet då en ansökan om personlig assistans bara utreds hos en myndighet, Försäkringskassan. Det dubbla huvudmannaskapet har ibland medfört att kommuner fått överta en del ärenden från staten i samband med Försäkringskassans omprövning – det har förekommit att myndigheternas handläggare har bedömt olika vid prövning av samma insats. Utredningen menar att en huvudman leder till säkrare och tydligare bedömning för den enskilde.

Utredningen föreslår att kommunerna inte längre ska medfinansiera de första 20 timmarna av den statliga assistansen. Den regeln infördes 1997 i syfte att minska kommuners vilja att överföra ärenden till Försäkringskassan. Idag hanterar kommunerna de privata utförarnas sjuklöner, utredningen föreslår att utförare av personlig assistans ska hantera sina egna sjuklöner.

Huvudmannaskapsutredningen föreslår att ny lagstiftning gällande ett samlat statligt huvudmannaskap och finansiering för personlig assistans ska träda i kraft 1 januari 2026.

Förslag på remissvar Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans - Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet SOU 2023:9.

Socialnämnden Region Gotlands sammanfattande ställningstaganden

Socialnämnden ställer sig övergripande positiv till utredningen och bedömer det angeläget att förslagen genomförs. Socialnämnden anser att utredningens förslag om ett samlat statligt huvudmannaskap är i linje med regeringens direktiv om långsiktiga och stabila förutsättningar för en insats av god kvalitet och som präglas av hög rättssäkerhet och möjligheter till uppföljning och kontroll.

Socialnämnden instämmer till stor del i utredningens beskrivning och analys av nuläge och dess framförda förslag, nedan finns specifika kommentarer till utvalda avsnitt.

4.1

Socialnämnden ställer sig positiv till utredningens analys om en huvudman och ställer sig bakom utredningens förslag om ett statligt huvudmannaskap vilket medför förutsättningar för mer likvärdig och rättssäker bedömning av rätten till personlig assistans.

Socialnämnden betonar att ett statligt huvudmannaskap ger en ökad geografiskt rörlighet för de som idag har ett kommunalt beslut om personlig assistans. Medborgare på Gotland med beslut om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS får en ökad trygghet att flytta till fastlandet om hen önskar, och assistansanvändare från fastlandet kan känna sig trygga i samband med flytt till ön.

4.2.5

Socialnämnden ställer sig bakom utredningens ställningstagande om att ett statligt huvudmannaskap kommer att innebära att olika huvudmän behöver samordna sig i större utsträckning. Socialnämnden ser att det finns en liten risk, med ett statligt huvudmannaskap, för att assistansanvändares behov enbart kommer tillgodoses genom assistansersättning. Den enskilde har alltid rätt att ansöka om kommunala insatser. Socialnämnden ser att samordning mellan stat och kommun blir särskilt viktigt då kommunerna fortfarande ska ansvara för att insatser som ges enligt LSS samordnas.

4.3

Trots att Socialnämnden anser att huvudmannaskapet ska vara statligt instämmer vi med utredningen om att ett kommunalt huvudmannaskap skulle kunna innebära att man bibehöll kommunernas möjligheter att samordna olika insatser utifrån enskildas behov och lokala förutsättningar.

Socialnämnden anser att farhågorna med ett samlat kommunalt huvudmannaskap klart överväger de fördelar som lyfts fram. Riskerna med ett kommunalt huvudmannaskap är framförallt att den kommunala ekonomin kan påverka myndighetsutövningen. Det finns påtaglig risk att likvärdighet och rättssäkerhet inte säkerställs i utredningar, bedömningar och beslut runtom i landets 290 kommuner. Socialnämnden ställer sig bakom utredningens ställningstagande om att ett samlat kommunalt huvudmannaskap inte skapar förbättrade förutsättningar för likvärdighet över landet.

4.5

Socialnämnden ställer sig positiv till att staten ska ha ett samlat huvudmannaskap för beslut om och finansiering av insatsen personlig assistans. Socialnämnden anser att regeringens direktiv om långsiktighet och stabilitet bäst uppnås med ett samlat huvudmannaskap och finansiering hos staten. Socialnämnden ställer sig positiv till utredningens förslag om att arbetsgivare, utförare av personlig assistans, ska hantera sina egna sjuklöner.

5.3.1

Socialnämnden ställer sig bakom förslaget att en framtida kvalifikation för assistans utgörs av en bedömning utifrån kvalitativa och kvantitativa aspekter kring det stödbehov som i dag ger

rätt till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. Socialnämnden ställer sig bakom förslaget och delar bedömningen att ha kvar nuvarande kvalifikation efter förändringen är det mest gynnsamma förslaget för individen samt att det går i linje med kraven i FN's funktionsrättskonvention.

7.5.2

Socialnämnden ställer sig positiv till förslaget att definitionen av vad som avses med god kvalitet för personlig assistans förtydligas i fjärde stycket 6 § LSS. Det är mestadels positivt med användarens förtydligade inflytande över kvaliteten, för att stärka intentionen med assistans.

Samtidigt vill Socialnämnden framhäva att det finns en risk i och med användarens eget ansvar för uppföljning av kvaliteten i och med en form av utsatthet och beroendeställning som ändå kan uppstå för användare gentemot sina assistenter i vissa fall. Utredningen framhäver användarens (eller dennes företrädares) makt att göra sin röst hörd (voice) och att byta utförare om man inte är nöjd (exit), men i realiteten vill Socialnämnden att man också beaktar att det finns en risk att det finns individer som inte har förutsättningar att företräda sig själva, och där företrädare inte har tillräcklig insyn. Det läggs därmed ett stort ansvar på användare, anhöriga, gode män och förvaltare i och med utredningens tydliggörande att ingen myndighet har ett tydligt ansvar för uppföljning av kvalitet.

I och med att användarens eget ansvar för uppföljning av kvalitet förtydligas betonar Socialnämnden vikten av förslaget att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram stödmaterial i syfte att främja uppföljning av personlig assistans utförs med god kvalitet och att den enskilde får den assistans som denne har behov av.

7.5.4

Socialnämnden ställer sig positiv till utredningens förslag att ansvarig kommun, enligt en ny regel i 15 § 8 LSS, ska anmäla till IVO om den får indikationer på att en assistansanvändares personliga assistans utförs med bristande kvalitet och att kommunen också ska anmäla det till Försäkringskassan. Socialnämnden bedömer att det är angeläget som komplement i uppföljningsansvaret i och med förtydligandet av användarens ansvar för uppföljning. Socialnämnden ställer sig bakom föreslagen ny regel för att nyttja att kommuner ofta har tillgång till information i och med närheten till användarna.

8.2.1

Socialnämnden ställer sig bakom förslag att ny lagstiftning ska träda i kraft 1 januari 2026 och delar bedömningen om att 12 månader förberedelse är nödvändigt samt att det är gynnsamt att övergången sker vid ett årsskifte. Socialnämnden anser att det är av stor vikt att SKR är med i planeringen av hur den praktiska överföringen av de kommunala besluten ska genomföras och sträva efter en likhet för kommuner, vilket även kommer att gynna den enskilde assistansanvändaren, även om staten bär huvudansvaret för planeringen.

8.2.2

Socialnämnden ställer sig bakom förslaget att de bedömningar som har gjorts i kommunala beslut överförs i beslut om assistansersättning hos Försäkringskassan. Socialnämnden ser en risk då det, eventuellt i enstaka fall, kan finnas användare som har gamla beslut på insatsen 9 § 2 LSS där det inte går att få fram samtliga nödvändiga handlingar som kan komma att krävas vid en överföring. Socialnämnden önskar i god tid få information om vilka handlingar som skall med.

Bedömning

Förvaltningens bedömning är att förslagen i huvudmannaskapsutredningen, SOU 2023:9, är i linje med regeringens direktiv. Det yttrande som socialnämnden föreslås lämna är att Region Gotland ställer sig bakom utredningens förslag eftersom det övergripande finns tydliga fördelar för såväl assistansanvändare som myndigheter med reformen. De kommentarer som följer vissa avsnitt framhåller att socialnämnden anser att det är angeläget att förslagen tas vidare, samtidigt som socialnämnden genom yttrandet visar att vissa förslag i utredningen rör områden som är komplexa och belyser frågor som behöver beaktas.

Förvaltningen anser att huvudförslaget om ett samlat huvudmannaskap och finansiering av personlig assistans hos staten bedöms gynna Gotland med sitt ö-läge. I och med en mer likvärdig hantering hos en huvudman, finns inte längre någon inlåsnings effekt i att den enskilde assistentanvändaren blir osäker om möjligheten finns att beviljas assistans om hen vill flytta till ön. Ur ett landsbygdsperspektiv möjliggör det att fler kan, om de vill, ha förutsättningar och välja att bo på landsbygden.

Ur ett jämställdhetsperspektiv bedömer förvaltningen att det är angeläget att huvudmannaskapet samlas hos staten och Försäkringskassan. Den statliga myndigheten kan fokusera på arbetet med rättssäkerhet och belysa frågor om jämlikhet och jämställdhet i sitt arbete med myndighetsutövningen. Det bedöms finnas bättre förutsättningar för effekt och sammanhållna framsteg i dessa frågor med ett samlat huvudmannaskap hos staten än om 290 kommuner på var sitt håll arbetar med att säkerställa en jämlik och jämställd utredning och handläggning av personlig assistans.

Beslutsunderlag

Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans - Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet SOU 2023:9

Tjänsteskrivelse daterad 2023-05-15

Yttrande daterad 2023-05-15

Socialförvaltningen

Marica Gardell
Socialdirektör

Skickas till

Öystein Berge, kvalitetschef

Therése Thomsson, avdelningschef myndighetsavdelningen

Anna-Lena Pettersson, avdelningschef omsorg om personer med funktionsnedsättning